

מסמך חזון, יעוד, מטרות ארגוני
תוכנית עבודה תלת שנתית | 2013-2015

אושר: דצמבר 2012
זוכרות, ע.ר 580-389526

מסמך חזון, יעוד, מטרות ארגוני

תוכנית עבודה תלת שנתית | 2013-2015

1.1 רקע ורציונאל

- 1 זכרות וארגונים אחרים זכו בשנים האחרונות להצלחה מרשימה בהטמעת נושא הנכבה בתודעת היהודים בארץ. החרבתם של מאות כפרים ויצירתם של מאות אלפי פליטים פלסטינים ב-1948 מהוות חלק בלתי נפרד מהשיח הישראלי העכשווי; יחד עם זאת עצם הופעתה של הנכבה בשיח הישראלי איננה כרוכה עדיין בהכרה רחבה ובקבלת אחריות. הדבר נובע במידה רבה מהמשך היאחזותה של החברה היהודית בארץ בתפיסות ופרקטיקות קולוניאליות.
- 2 לדעת זכרות, שלום ייכון רק לאחר דה-קולוניזציה של הארץ ולאחר שכל תושבי הארץ ופליטיה יוכלו לחיות בה ללא איום של גירוש או מניעת שיבה;
- 3 זכרות רואה במימוש שיבת הפליטים הפלסטינים ובחיים משותפים חלק בלתי נפרד ממינוחה של חברה דמוקרטית ומשותפת בארץ.
- 4 זכרות רואה בשיבה תהליך ארוך ורב-מימדי אשר כולל לא רק את עצם חזרתם הפיזית של הפליטים לתחומי הארץ, אלא גם את השתלבותם הראויה, המכובדת והמכבדת (dignified) של הפליטים בתוך חברה פלסטינית-יהודית שוויונית ומשותפת. בתפיסה מרחיבה זו, השיבה מתחילה הרבה לפני עצם חזרתם של הפליטים ונמשכת זמן רב לאחר מכן.

1.2 החזון

שיבת הפליטים הפלסטינים לארץ על יסוד הכרה, קבלת אחריות ותהליך תיקון המושתת על עקרונות הצדק המעברי בשותפות יהודית-פלסטינית; זאת כחלק מרכזי והכרחי מיצירתו של מרחב דמוקרטי רב-תרבותי ומרקם חיים משותף לכל תושבי הארץ ושווינוי בכל הרמות (החל מהבית והשכונה וכלה ברמת המדינה) ובכל המגזרים (החל מהכלכלה, הפוליטיקה והתכנון האורבני וכלה בחינוך, באמנות ובספורט).

1.3 מטרת העל

לצורך הגשמת החזון תפעל זכרות לקדם הכרה ואחריות של הציבור היהודי בישראל על עוולות הנכבה המתמשכת ואת תפיסת השיבה של הפליטים הפלסטינים כתיקון המתבקש לנכבה וכהזדמנות לחיים טובים יותר לכל תושבי הארץ. על מנת להביא להתנערותה של החברה היהודית מתפיסות קולוניאליות של קיומה במרחב ומהפרקטיקות הקולוניאליות הנלוות לכך.

1.4 יעוד

זכרות תפעל לאתגר ולקדם שינוי תודעתי, פוליטי ותרבותי בקרב הציבור היהודי בארץ על מנת ליצור את התנאים להחזרת הפליטים הפלסטינים ולחיים משותפים בארץ. לשם כך זכרות תחולל תהליכים שבהם יהודים ישראלים יבחנו מחדש את זהותם, עברם, עתידם והשיח שדרכו הם רואים את חייהם בארץ, ההתמקדות בקהל היעד היהודי נגזרת מאחריותו המעשית והמוסרית לפליטות הפלסטינית ונגזרת מעמדת הכוח והפריבילגיה שלו במשטר הנוכחי.

1.5 מטרות מרכזיות לשנים 2013-2015

עד שנת 2015 השיבה תהיה נוכחת יותר ויותר בתוך השיח הציבורי (בהמשך לנוכחותה של הנכבה בתוך השיח הציבורי בשנת 2012);

עד שנת 2015 עוולות הנכבה המתמשכת והשיבה כתיקון המתבקש יהיו בבחינת נושא דחוף על סדר היום הציבורי ויותר ויותר אנשים יפנימו שהשיבה היא **תנאי הכרחי וקריטי** לחברה טובה יותר.

עד שנת 2015 זכרות תצליח לייצר שינוי בשיח הציבורי הרואה את הזיקה בין הנכבה לשיבה והפנמה כי הנכבה היא מציאות מתמשכת שסופה אינו נראה לעין ולא רק אירוע היסטורי חד פעמי.

עד שנת 2015 **זיכרון הנכבה** והשיח על השיבה יהיה יותר ויותר בקרב ציבורים **מינסטרימיים** ויגיע **למסות קריטיות** של אנשים.

עד שנת 2015 זכרות תמשיך לעסוק בזיכרון הנכבה באופנים בהם עסקה בשנים האחרונות.

עד שנת 2015 זכרות תמשיך ותפעל ליצור שיח ומרחבים אוונגרדיים ויצירתיים לעיסוק בנכבה ובשיבה

1.6 אסטרטגיות ודרכי פעולה 2013-2015

תחום מרחב לשיבה | תחום חינוך פוליטי | תחום וידאו מדיה ואינטרנט | תחום ידע ותרבות | תחום עדויות ושימועים ציבוריים

לקדם יוזמות אשר מעלות מודעות אל המרחב ומאתגרות אותו כדי לחלץ ממנו או לראות בו סיפורים מושתקים של הנכבה וחושפות אפשרויות השיבה אליו - תחום מרחב לשיבה

לפעול להרחבת מעגל סוכני השפעה החברתיים (סוכני שינוי) המקדמים שיח ציבורי של הכרה ולקיחת אחריות לעוולות הנכבה המתמשכת ולאפשרויות שיבת הפליטים כתיקון, דרך השפעה על פרקטיקות העבודה שלהם והגברת פוטנציאל השפעתם על השיח – תחום חינוך פוליטי

לעודד יצירה, פיתוח והפצה של ידע ומידע, בעיקר בשפה העברית דרך ייצור יצוגים שונים להכרה בנכבה ובשיבה ולהפיצם בפני ישראלים – תחום ידע ותרבות

לעודד ולקדם שימוש גובר בפלטפורמת מדיה, וידאו ואינטרנט להעלאת מודעות לנכבה ולשיבה – תחום וידאו, מדיה ואינטרנט

לקדם שיח על האמת כחלק מתהליך פיוס באמצעות עדויות של פלסטינים, לוחמים ציונים ושימועים ציבוריים – תחום עדויות ושימועים ציבוריים

עד שנת 2015 זכרות תמשיך ותפעל ליצור שיח ומרחבים אוונגרדיים ויצירתיים לעיסוק בנכבה ובשיבה

1.7 עקרונות

- 1 הכרה פירושה לימוד העובדות הקשורות לנכבה והבנת העוול המתמשך הנעשה לפלסטינים, שהחל באירועי 1948. זכרות תפעל בהתאם להכרה זו ותנקוט צעדים מעשיים למימוש זכות השיבה על ידי הוכחת היתכנותה באמצעות פיתוח מודלים קונקרטיים של שיבה בשטח, וכן טיפוח המודעות בציבור היהודי-ישראלי לכך שהשיבה אינה מהווה מבחינתם איום קיומי.
- 2 זכרות מאמינה שרק קבלת אחריות מצד היהודים בישראל לנכבה ולהיבטים אחרים של דיכוי הפלסטינים תאפשר שלום ופיוס בין תושביה. הנכבה אינה טראומה חד-פעמית נחלת העבר, כי אם מהלך שסופו עדיין אינו נראה לעין, מהלך שהוא מהותי למשטר הדמוקרטיה האתנית העכשווי שנועד לשמר רוב יהודי. יתר על כן, זכרות לא תסתפק בקבלת אחריות לפשעי העבר והווה, אלא תפעל לכך שהציבור היהודי בארץ יקבל אחריות גם על הפתרון העתידי, שאופיו יגובש במשותף על ידי האחראים לעוול וקורבנותיו.
- 3 בעיקר בקרב היהודים תושבי הארץ, יחייב כינונו של משטר חדש תהליך של תיקון. היהודים יידרשו לוותר על עוצמתם וזכויות היתר שלהם. במקביל, יעבור הצד הפלסטיני תהליך של שיקום. שני הצדדים יצטרכו לרפא את פצעי העבר ולוותר על עמדת הקורבן המייצרת קורבנות נוספים. זכרות תוביל תהליכים של תכנון שיבה שיאפשרו העצמה של הקורבן, יתנו לו לתכנן את עתידו בעצמו ולהשיב לעצמו את השליטה בחייו, כך שבסופו של דבר לא יהיה עוד קורבן.
- 4 תהליך התיקון יושתת על עקרונות הצדק המעברי, כך שכבר בתקופת המעבר בין המשטרים יתקבלו החלטות במשותף על ידי כל הנוגעים בדבר – כל תושבי הארץ שבין הים לירדן ואלה שגורשו ממנה מאז 1948. התהליך יימנע מחזרה על שגיאות העבר ולא יוסיף חטא על פשע. הגישה להתמודדות עם פשעי העבר ולעיצוב דמותו של משטר העתיד תשאב השראה מהתמודדויות דומות עם משטרים בעלי אופי קולוניאליסטי (למשל, דרום אפריקה), אך תהיה יצירתית ומותאמת להקשר ההסטורי והתרבותי המקומי.
- 5 חשוב להדגיש שתיקון עוולות העבר אינו מחייב בהכרח העמדה לדין של כל המעורבים בפשעי הנכבה לדורותיה. בהשראת מודלים של צדק מעברי שפותחו בארצות אחרות, זכרות מאמינה בהתמודדות קהילתית ולא דווקא משפטית, כמו וידי פומבי או סולחה. את המודל המשפטי העימותי שבו שני צדדים מתחרים על האמת ראוי לשמור למקרים בודדים של פשעי מלחמה חמורים. [1] במקביל, יוקמו מרכזים לטיפול בכל נפגעי הנכבה והשלכותיה, משני הצדדים, קורבנות כמעוולים.
- 6 בנוסף, חשוב להדגיש שבעוד שאת העבר לא ניתן להשיב, ובעוד שקשה להעלות על הדעת מצב שבו ישוב כל פליט לאדמתו או לביתו, הרי שזכרות תשאף להחזיר את הארץ למצבה הקדם-נכבאי במובן זה שיווצר מרחב ובו מקום לכל תושבי הארץ ובעלי הזיקה הרגשית אליה, [2] כולל ובפרט הפליטים הפלסטינים. יתר על כן, זכרות תפתח מודלים של חיים משותפים ביישובים מעורבים כך שהשיתוף יתקיים גם ברמת הקהילה המקומית, וזאת כמענה להשקפה המקובלת עדיין על דעת רבים בשני העמים כי העוולות שנעשו ונעשים הם כה נוראים עד כי חיים בצוותא לא ייתכנו עוד לעולם.
- 7 אופיו של המשטר החדש ייקבע בתהליך המעבר, אולם זכרות סבורה שכדי להימנע מחזרה על שגיאות העבר, יהיה עליו לקיים לפחות את העקרונות הבאים: דמוקרטיה אמיתית (לא אתנית), פתיחות להגירה, וחופש דת. כמו כן, כדי לאפשר ליהודי הארץ להכיר בעוול שנגרם לפלסטינים, לקבל עליו אחריות ולפעול לתיקונו, חשוב שכבר בתחילת התהליך ייקבע מפורשות ששינוי המשטר לא יביא עמו גירוש של יהודים ושזכות הדיור תובטח לכל תושבי הארץ. לשם כך, זכרות תקדם את ההכרה בכך שהמשטר הקיים הוא בלתי נסבל קיומית ושחזקה על המשטר החדש שיהיה לא רק צודק יותר, אלא גם טוב ומיטיב יותר עם כל מי שהארץ יקרה ללבו.

[1] שאלות שנתרו: האם צריך להגדיר מה הוא פשע מלחמה? כמה יהודים צריך לשפוט? האם ניתן להסתפק בחלק מהמקרים בהליך משפטי למחצה, למשל פסק דין ללא גזר דין, במיוחד לאור גילם המתקדם של חלק מהאנשים? מה בדבר פשעי הנכבה המתמשכת בעידן שלאחר 1948? האם תהיה חנינה גורפת לאלה שכבר נמצאים בכלא? האם חיוני להחליט על כך? האם ישפוט/יעברו תהליך שיפוטי/קהילתי גם פלסטינים שפגעו בחפים מפשע כחלק מהתנגדותם?

[2] שאלת הקהילות היהודיות בגלות נותרה לא פתורה. .